

EDINOST

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

•V ediciji je moč.

•EDINOST• izhaja 2 krat na teden vsako sredo in saboto o poludne. Cena za vse leto je 6 gld., za polu leta 3 gld., za četrt leta 1 gld. 50 kr. — Posamezne številke se dobivajo pri opravištvu in v trafikah v Trstu po 5 kr., v Gorli in v Ajdovščini po 3 kr. — Naročnice, reklamacije in inserate prejema Opravištvo •via Zenta 5•.

Vsi dopisi se pošiljajo Uredništvu •via Terrate• Nuova tipografija; vsak mora biti frankiran. Rokopisi brez posebne vrednosti se ne vračajo. — Inserati (razne vrste naznaila in poslanice) se zaračunajo po pogodbi — prav cenó; pri kratkih oglasih z drobnimi črkami se plačuje za vsako besedo 2 kr.

Avstrija in hrvatsko prašanje.

(Konec.)

V 9 poglavju obrača pisatelj pozornost na narodno liberalno stranko; onej očita, da ni znala, kaj je hotela, da ni imela trdnih načel, ker je leta 1861 glasovala proti pošiljavi poslancev v dunajski državni zbor, precej potem pa dražila proti Madjarom, akoprem je na drugo stran pripoznala bodisi skupne interese z Avstrijo, bodisi zvezo Hrvatske z Ogrsko. Ta stranka je bila brez dvombe dinastiji jako udana, a napravila je veliko napako, da je Hrvatsko podjarmiti dala drugim narodom. — Vse drugo, nego politično zrela je bila ta stranka. Ona je zasledovala Jugoslavijo, pri tem pa pozabila, da so tudi Bolgari južni Slovani in da Srbija in Črnogora svojo politično narodnost vedno bolj silita v prvo vrsto. »Jugoslavija« je torej ustala mrtva beseda. — Pri vsem tem pa ima ta stranka velike zasluge, ker je s toliko večim uspehom delala na duševnem polju ter osnovala akademijo znanosti in umetnosti, vseučilišče, narodni muzej, starinoslovsko društvo, potem društvo Sv. Jeronima, Matico. — Zdej ta stranka ne živi več, ne literarno, ne politično. V literarnem smislu prevzeli so mnogi močje te stranke čisto hrvatska načela; politično je pa stranka razdvojena, priletnejši močje so v službi sedanje sisteme, mej tem ko mlajši igrajo ulogo neke vladomožne opozicije. Pri prvi finančni nagodbi mej Ogrsko in Hrvatsko ne bo več te stranke, ker nekateri nje privrženci postanejo dotle uže popolnoma vladomožni, drugi pa bodo javno pripoznavali, kar uže zdaj v srcu čutijo, da se sedanje stanje Hrvatske ne more držati.

V 10. poglavju je omenjeno, da je še nekoliko mož živih, ki spominjajo na neko »avstrijsko« stranko, katera se je imenovala »samostalna«. Leta 1861 je bila ta stranka za pošiljatev v dunajski državni zbor; narodnega mišljenja bili so tudi ti močje. Oni so mislili, da vsi avstrijski narodi morajo državi nekaj žrtovati, v ostalem pa ostati sami svoji gospodarji. Ti močje so imeli pogum, da so zastopali na Hrvatskem idejo edine Avstrije v tistej dobi, ko so cesarski orli letali raz zidov in so cilindri bili v nevarnosti. To so bili nastopki germanizacijske centralizacije po vojni leta 1849. Govori se, da so bile sedanje deželne ustave zložene še v absolutistični Bachovej dobi, in da so narodi ž njimi še precej zadovoljni. Da bi se le bilo precej v začetku popustilo pot stroge germanizacije ter bi se bile deželne ustave tu in tam po potrebi

nekoliko popustljiveje sestavile, potem bi se bile razmere razvijale vse drugače. — Od leta 1867 naprej ni imela »avstrijske« stranke v Hrvatske nobenega pomena; mislilo se je, da je nagodba z Ogrsko dobra luka in zavlada je tihota. — Ta tihota pa je bila le navidezna. Mej Hrvati se je namreč pojavila uže poprej neka stranka s programom, kateri v sebi spojeva vse dobro dosedanjih strank, vsled česar je ta stranka postala edina nastopnica vseh drugih strank in je trdno odločena, da postane velika narodna stranka, k čemur jej ne manjka ni značajev, ni praktično izobraženih privržencev, ne na številu teh zadnjih in tudi ne na pogumu in prepričanju. Ta novi element, kateri se ne sme prezirati, moramo analizirati temeljito.

11. poglavje razpravlja načela te stranke, katera trdi, da se néma zahvaliti za svoj začetek nobeni osebi in pravi, da ona, kakor se imenuje sama: pravna stranka je bila, odkar obstoji hrvatski narod, ker je od nekdanj potezala se in se poteza še za neodvisnost in svobodo in po teh za blagost naroda. Le vsled tega, ker je kmalo več, kmalo manj ljudi potezalo se za ta večno prava načela, bila je pravna stranka zdaj močnejša, zdaj slabša.

Iz te temeljne ideje je razvidno, da pravna stranka ni nasprotna spremembam sredstev v dosego svojih namenov in da se more sprijazniti tudi z elementi, s katerimi ni bila dosedaj v najboljšem porazumenju, kakor hitro razvidi, da jej ta element ni absolutno škodljiv. — Ta stranka hoče svoj namen doseči s tem, da narod nauči na historično pravo. Ona misli tako le: Narod imamo. Glavni, trije dialekti »što«, »kaj« in »ča« govore se tudi v sedanji Hrvatski in vsi »što« govoreci se ne priznavajo Srbom, nobeden »kaj« in »ča« govoreci pa ne imenuje svojega jezika drugače, nego hrvatski. V Bosni, Dalmaciji, v Granici v Istri, v zapadni Ogrski, da še celo daleč doli v Albaniji imenuje ljudstvo svoj jezik »hrvatski«; tudi novejši prevrat v literaturi sloni na tej ideji, vsled česar se bode ona mej sorodnimi ljudstvi vedno bolj širila. Historično pravo hrvatsko zadrževa v sebi tudi druge pod habsburško krono združene dežele, posebno dele Istre, Slovenije, Bosne in Hreogovine. Stranka ima torej za se glavna načela pametne politike: skupilao isti jezik govorečo, katera je odgojena za ene in iste cilje, torej en narod; mi imamo svoje historično pravo, torej veljavni naslov za samostalno življenje. Kar pa je najvažnejše — stranka ima tudi trdno voljo, da to doseže, kar hoče.

kratkem času zagotoviti občinstvu, da se papirni novc zamenja za kovani? Ako tega ne more, onda se vrednost papirnega novca vedno menjava, a z njim tudi vrednost vseh drugih državnih papirjev (n. p. državni dolžni papirji, srečke itd.) Povoljni ali nepovoljni politični dogodki, n. p. vojne, store v kratkem času enega ali dveh tednov, da se vrednost papirja promeni za 20 do 40 odstotkov (percentov). Trgovec, ki početkom meseca proda za 60.000 gld. robe in se zmeni, da se mu plača kupnina koncem istega meseca, zgubi do tedaj pri istej pogodbi tudi do 20.000 gld. ker je zgubil papir toliko vrednost. Mogoče je pač, da prihodnji mesec toliko pridobi, ako tečaj (kurs) poskoči, ali prav tako lahko istega meseca še več zgubi, ker mora svoj dolg plačati v novci, kateremu je tečaj znatno narastel. Nestalnost tečaja provzroča popolno negotovost v linetku in njegovem razdeljenju, imovina naroda postane loterija, v katero igra ves narod. V trgovini zavlada negotovost, vsaka roba se podraži tem bolj, kolikor manj ima papir veljave. Posebno pa zraven drugih trpi oni del prebivalstva, ki živi edino o lastnem zaslužku. Ti ubožci morajo jemati manj vredni novci po polnej nominalnej vrednosti t. j. za toliko, kakor stoji napisano na papirju, zanj pa jim je mogoče le manj kupiti, ker se je vse podražilo.

Taka razveljavna papirnega novca je tedaj gola nesreča, prava nevihta, tim strašnejša, čim bolj nestalna je vrednost papirja. Takih nesreč so avstrijski narodi uže več prebili. Gotovo se še kateri starček spominja hudih časov, ki so nastali 1811 in v poznejših letih. Takrat je bilo mej ljudstvom do dva tisoč milijonov forintov, vrednost njegova je pala tako, da se je za 100 gld. v srebru zahtevalo 1500 gld. in tudi več v papirju. Par srednjih volov nisi mogel dobiti izpod 2000 gld. v papirju, par čevljev je veljalo do 80 gld. Bankrotu ni bilo moč ogniti se, zato je odločila cesarska naredba, da se vrednost tega papirnega novca zmanjša do ene petine, kdor je tedaj imel 100 gld. v papirju, veljalo mu je to samo 20 gld. Tačas so imeli ogromne zgube posamni zavodi (de-

V 12. poglavju pravi pisatelj, da je na Hrvatskem sicer srbska stranka; prebivalstvo, na katero se ta stranka naslanja, pa ni tako močno in utegne znašati komaj 19% hrvatskega prebivalstva; tudi se ta stranka ne razločuje od hrvatskega naroda po drugem, nego po veri; ako pa se postavi na literarno ali na politično polje in v obče v javno življenje, ni mej njo in pravno stranko čisto nobene razlike.

Vpraša se nadalje: V kakem položaju pa je stranka prava nasproti Srbstvu? Ona pravi: Mi smo eno in isto ljudstvo; ako se hočete imenovati Srbi, mesto Hrvatje, svobodna vam volja; ako zasledujete kaj, kar se da izvršiti brez revolucije proti cesarske hiši in monarhiji, potem smo z Vami soglasni, kajti družega vendar ne morete zasledovati, nego svobodneje in neodvisneje stališče naše skupne domovine, kar pa se najlažje doseže po izvedenju historičnega prava. V genetičnem zmislu ste torej lahko Srbi, v političnem ste Hrvatje, kakor mi. Ta stranka sploh ne dela nobenega narodnostnega pitanja mej Srbi in Hrvati; — a vse drugo stališče zavzema ona nasproti Italijanom na Adriji. Kakor so merodajni avstrijski krogi mnogo let v Dalmaciji delali popolnoma napačno politiko, prav tako politiko še zdaj delajo v Istri, Trstu in na Goriškem. Ni obrekovanje, ako trdimo, da Italijansko odgojeni otroci želé postati tudi italijanski podaniki, posebno pa slovenski renegatje. Pritožujejo se Sloveno-Hrvatje na Primorskem, da odločilni krogi protežujejo v teh deželah italijanski in nemški element na škodo Slovanov. To je tako resnično škodljivo, kakor je znano, da italijanski prijatelji trde, da »Venezia Giulia« mora postati italijanska in to trditev podpirajo z dokazom, da Avstriji k ljubu temu, da je nasprotna Italiji, ne more drugače, nego da pripoznava na Primorskem italijanski jezik kot uradni in občevalen. Ako temu nasproti v poštev jemlješ statistične date, katere ti kažejo, da so Slovenec in Hrvat morata se naučiti dobro italijansko, da moreta dobiti v lastnej domačiji kako javno službo. Marsikateri naiven gospod trdi, da hrvaščina še ni zadosti razvita, da bi se mogla rabiti v javnih uradih. Tako gospodo opozarjamo na istino, da je hrvatski jezik povsod na Hrvatskem in Srbskem uradni in izključljivo občevalni jezik in da hrvatski kmet bolje umeje pismeni hrvatski jezik, nego italijanski

narni instituti), zakladi in posamezniki. Kasneje so skušali to popraviti ter papir spraviti iz občenja. Ali pride l. 1848 ter preseka vse dobre nakane in odločbe. Vlada je potrebovala zopet novca za vojskine priprave, sponosi si ga od banke, nekaj v gotovem, nekaj v notah, pa proglasi bankine note za papirni denar. In tako je še dandanes; l. 1858 se je mislilo postaviti zopet na noge popolna srebrna vrednost, toda dogodki 1859 l. so prečrtali tudi te račune.

Tako vidite, ni pri nas v resnici nobene razlike mej bankino noto in državnim papirnim novcem, jedno in drugo je novci, ker je bankine note država proglasila za papirni novci. To bode trajalo dotle, dokler država ne povrne banki dolga in dokle ne potegne iz občenja en del papirnega novca.

Tudi Francoska je trpela za prve revolucije zavolj razveljavne assignatov (papirni novci), katerih vrednost je bila pala tako, da se je n. p. za zdelico bele kave hotelo 15 do 20 frankov (po naše 7 do 9 gld.) O nekej pevki pripovedujejo, da je dala svojo spalnico obiti s samimi assignati. Tudi Rusija ve o tem pripovedovati in ne manj Nemčija, samo ne tako na dolgo in v tolikej meri, kakor prvi dve državi.

Jaz sem pri kraji. Mislim, da ste vsi z mano ene misli o tem, da je najbolje, ako država ne izdaje nikakega papirnega novca, temuč, da se briga za poštene kovani novci popolne vrednosti. Bankam pa treba prepustiti, da zadovolje potrebam ljudstva z izdajanjem not; tako oživi ob jednem promet, obrtnost in trgovina. Strog nadzor nad bankami in umno zakonarstvo (postavodajstvo) pa more ubraniti občinstvo večje škode.

Vsi tržani in drugi gostje so bili veseli, da so zvedeli v tem kratkem času toliko lepega in koristnega, ter bilo je vsem iz srca vzeto, ko so se gospod župnik v imenu vseh lepo zahvalili za dober pouk, prosee doktorja, naj bi še katerikrat govoril o enakih stvareh, ki so koristne vsakemu.

Doktor Bister je zagotovil, da to stori.

Podlistek.

Denar in kredit.

V C—, govoril doktor Bister, Slovincem pa ta govor pripobčuje: Juri Čič.

(Konec.)

»Pa kaj se v našej domovini ne rabi papirni novci, ki ga vlada izdaja?«

»Resnica, v vsej avstroogorskej monarhiji ima tek zraven bankinih not tudi državni papirni novci. Nu tudi one note veljajo za pravi denar, ker vsak jih mora vzeti, imajo takozvani prisilni ali postavni tečaj (kurs), kar jih dela, dok trajajo to stanje, enake drž. papirnemu novcu. Mej bankino noto in drž. papirnim novcem je pa le ta razlika:

Bankine note — dokler ne dobi prisilnega tečaja, ni treba nobenemu sprejeti, ako neče; državni papirni novci pa je dolžen vsakdo sprejeti, kakor srebrni ali zlati. Banka mora svojo noto vsak čas zamenjati, kadarkoli se to od nje zahteva, za kovani novci; država se pa izdavajoč papirni novci, navadno ne obvezuje na to. Vrednost bankine note se opira na resnično vrednost t. j. na zalogo srebra in zlata in na druge dele bankine imovine. Papirni novci pak izdaja država; vsakdo ga mora vzeti, ali tudi država sama ga sprejema; vrednost njegova se opira na državno gospodarstvo, na davčno moč državljanov, to pa je, dokler papirja ni preveč, gotovo jak oslon. Stanovito število papirnega novca je občinstvu vrlo priročno, ker papirni novci je brez dvomoe prilježnejši za plačevanje nego kovani, k temu se pa prihrani še drago kovanje rabeč njega manj vredni papir. Tedaj pri dobrem državnem gospodarstvu in primernem številu papirnega novca se ni bati neprilike in nesreč. Nu, ako manjka jedno ali drugo tega dvojega, ako je tedaj gospodarstvo slabo, ali ima preko zdrave potrebe papirnega novca, onda se jame popraševati, kako gotovost daje papirni novci? je li državi mogoče v

in nemški svoja pismena jezika, ker mej hrvatskimi dialekti in hrvatskim pismenim jezikom ni toliko razlike, kakor mej nemškimi ali ital. dialekti in pa dotičnima pismenima jezikoma. Položaj na Primorskem je s kratka najnesrečnejši.

V 13. poglavju pravi pisatelj, da se stranka prava ne more naslanjati le na zgodovinsko, temuč tudi na narodno pravo, a tudi gledati zadnjega je treba, da se omeji le na oni narod, kateri je uže združen pod avstrijsko krono in da pusti iz svoje kombinacije one države, katere uže obstoje kot samostalne, akoprem v njih prebiva isti narod, kakor v Hrvatske, to ste namreč Srbija in Črnogora. Vidi se tudi, da hoče stranka prava imela velike težave nasproti dunajskej vladi, katera na Slovane in Hrvatce ne obrača nobene posebne pozornosti; a od druge strani je tudi gotovo, da sedanje razmere mej Hrvatsko in Ogrsko ne morejo trajati več 10 let, ker velike, neznošljive davščine, centralizacija glavnih vej administracije v madjarskih rokah, slabo gospodarstvo Madjarov in pa skoro popolno ločenje od svojih bratov v Cizlitaviji, to vse Hrvatje čutijo tako, da ni pri njih nobena želja večja, nego ta, da mine sedanji položaj.

V 14. poglavju je omenjeno, da je vlada suspendirala nekatere advokate zaradi tega, ker so podpisali volilni oklic stranke prava, v katerem je stalo, da Hrvatje hočejo politično-administrativno združenje Hrvatov pod vladajočo cesarsko hišo. Ako se pomisli, da so razmere avstrijske države postale take, da mora ona gravitirati na Jutrovo in da jej v tu namen mora služiti za historično sredstvo hrvatski narod, razumljive postanejo te besede volilnega oklica.

V 15. poglavju pravi pisatelj, da je prepričan, da je treba spoštovati postavu, a prav tako je prepričan, da se vse postavbe dajo spremeniti potrebam in duhu časa primerno. Gleda na to pride do teh le sklepov: 1. Translitavski Hrvatje niso zadovoljni s svojim položajem, bodisi v političnem, bodisi v ekonomičnem pogledu. Madjari pa pravijo, da so jim Hrvatje le butara. Dobro! Naj se torej Madjari rešijo te butare in naj dajo Hrvatom samostojnost. 2. Cizlitavski Hrvatje pa pravijo: Tukaj se še da živeti; a mi imamo rojake pod eno in isto vladajočo hišo. Mi smo prepričani, da naše združenje ne nasprotuje interesom dinastije in pa avstrijskim ljudstvom. Gojenje svoje narodnosti nam je v Cizlitaviji postavno zajamčeno in ker smo z Nemci in Italijani v takej družbi, ki nam dela iluzorično naše narodno pravo, želimo, da se najde modus vivendi, da bode za naše sorjake iz Translitavije boljše v ekonomičnem, nam pa boljše v narodnem obziru.

Avstrijski patrijot ne more imeti proti temu prav čisto nič in Nemci ne bismeli se ustavljati težnjam za napredek unetega naroda, kateri je stoletja varoval srednjo Evropo navalov azijskih čred.

V zadnjem, 16. poglavju, je rečeno, da ozbiljno misleči Hrvatje so uže davno uvideli, da je Hrvatska postala le ogrska provincija in da na tak način ne more napredovati hrvatski narod; v hrvatskem saboru pride brez dvoma do razpora mej Hrvatci in Madjari. V Cizlitaviji zahtevajo Sloveno-Hrvatje vedno živaunejšje svoje pravice in izvršenje enakopravnosti. Mogoče je, da se ti južni Slovani tu in tam pri vsem tem še kaj časa pritiskajo na steno. A kde bi bilo to v interesu države? Ali ne bi si s tem Avstrija napravila še težavnejši položaj na jugu, kjer jej dela uže toliko preglavice Iredenta? Vsak pritisk na te južne Slovane pa bi bil neupršen. Avstrija ima poka pripravljeni na jugu velike predrugečbe; ona mora spremeniti sistemo in varovati v Primorskih deželah slovanski in hrvatski element; s tem si tudi pridobi velike simpatije vseh drugih južnih Slovanov, in Hrvatom postane ljubša stara Avstrija, nego pa sedanja nova državna naredba.

To so glavne poteze te znamenite brošure, iz katere nam veje nasproti nek novi praktični program Starčevićeve stranke, katera se po tem takem v glavnih potezah tudi malo razločuje od Makancjeve nove stranke. Prav to pa, da stranka prava svoj program spreminja časom in idejam primerno, daje tej stranki veliko prednost pred drugimi in kakor reči zdaj stojé, utegne ta stranka postati najmočnejša na Hrvatskem. Program sam, kakor je razvit v omenjenej brošuri, sili k premišljevanju vse avstrijske merodajne kroge; akoprem danes ni niti misliti, da bi ti krogi hoteli kaj rušiti na obstoječej formi vlade, ker gotovo je danes eden glavnih nazorov naše vlade, da se ne vtika v zadeve ogrske polovice. Kedor pa zna dobro razsojevati, temu utegnejo hrvatske razmere po tej brošuri bolj jasne postati, nego po nekaterih drugih izjavah v našem časnikarstvu. S tem namenom smo našim čitateljem podali ta posnetek brez posebnega komentara.

Nemščina v slov. ljudskih šolah na Primorskem in graška „Tagespost“.

(Konec.)

Če je g. dež. šolski nadzornik res »ultranacional«, kakor ga imenuje »Tagespost«, kar pa dosedaj še ni nikdar javno ne skrivno pokazal, ne v besedi, ne v dejanju, pravimo, ako bi bilo to res, potem se bi ne bil to takošen greh, ker bi to bilo za slov. Primorje nekaj čisto naravnega; če se pa tukaj nahajajo takošni privandrani ljudje, okuženi od pete do glave od takozvane »Preussenseuche«, koji so, Bog ve kako, pot proti jugu zgrešili, in če se taki ljudje še drzevajo svoje neopravičene in popolnem neutemeljene »Schmerzenschreie« pošiljati enkrat v židovsko »Neue fr. Presse«, drugi pot pa v graško »Tagespost«, potem si ne moremo kaj, da bi takošnega ravnanja ali postopanja ne stigmatizovali kot največjo nesramnost, kakoršne so

zmožni le židje, ali popolnem poprušeni ljudje ali pa narodovi odpadniki, kojiž žole je napolnil »furor teutonicus« teutonska strast, koja človeka popolnem zaslepi. Naš g. deželni šolski nadzornik je po vsem Primorskem mnogo čislal zarad lastnosti, koje morejo moža le dičiti, in baš zarad svojega poštenega, marljivega in trudoljubivega delovanja je bil od Nj. veličanstva ne le z redom železne krone odlikovan, temuč tudi v viteški stan povzdignjen. In takega moža, katerega ves narod tudi zarad njegovega mirnega značaja spoštuje, drzeva se kak pritepenec javno pred svetom neutemeljeno ovajati. Ta lastnost vas, g. dopisnik »Tagespost« dovoljno označuje, in ni mi treba iskati primernege epiteta za vas. Take ljudi štejem pri nas mej smetljako.

Očita še nadalje nesramni dopisnik »Tagespost«, da učitelji ostentativno kažo svojo slov. narodnost. Tega nisem, kodarkoli sem še potoval, še nikdar opazil. Če se je pa kaj takega godilo napram kacemu nadzorniku, koji ne zna občevati z učitelji v njihovem domačem jeziku, ni to le čisto opravičeno, temuč tudi edino pravo, in pravi nadzornik bi se moral temveč takih značajnih učiteljev, kojih naloga je po šolskih postavah zopet značaje vcepjati, le veseliti, ne pa jih črniti. To kaže zopet, kakošen mož je oni, kateri se je po »Tagespostu« baš zarad tega nadzorništva odpovedal, kar je zopet edino pravo.

Nadalje pravi dopisnik, da je potem prišlo momentano ohlajenje od strani deželne vlade, kazóč se v tem, da je poslala za nadzornika v sežanski okraj glasovitega učitelja Q—a na mesto prejšnjega, koji zadnji baje ne zna nemškega (in tudi ne slovenskega?) če tudi se je izšolal v tedajnih časih, ko se je po dopisnikovej trditvi nemščina tako radostno govorila in gojila. To je ves prava pravzeta logika! In pravi dalje, da se je k malu naveličal občevati z narodnimi fanatikci (učitelji) in je odložil butaro nadzorništva. No! prelepa je prilika, in le dovolite mi, g. urednik, posvetiti nekoliko besed temu možu.

Potrudil sem se, da sem iz gotovih in popolnoma zanesljivih virov, kar je bilo mogoče, poizvedel o tem možu. Res bi me žalilo, ko bi mi Vi to prečrtali in bi jaz moral videti, da je ves moj trud bil zaman. Nikar ne pomišljajte in le ponatisnite vse od besede do besede. Ta mož je prišel iz Koroškega in prav iz Celovca, kder je bil voditelj meščanske šole in tudi okrajni šolski nadzornik. A ker je nekaterih ljudi narava takošna, da ne morejo živeti brez prepira, sprejo se radi s svojimi načelniki, kakor se je uže zgodilo, da se je nek gospod spril ne le s svojimi načelniki, temuč tudi s svojimi kolegi v Trstu, in pobrati se je moral ob prvej danej priliki iz dežele, kder ni dal miru in pokoja, in prišel je v Trst, vendar pomnite dobro, ne za voditelja, ampak za učitelja na nemško deško šolo. On je pravil sicer, da se je moral ali se je hotel zato umakniti s Koroškega, ker je bil prehud Slovenec, a uzrok utegne bolj gotovo biti njegova domišljena nezmožljivost in prepirljiv značaj njegove duše. Vi ste rekli, gospod urednik, da je Q. človek poln samoljubja, a prazen rodoljubja. To označenje njegovo Vam podpisaje vsi, koji ga dobro poznajo. Izpitan je za meščanske šole in baje tudi iz italijansčine in slovensčine, kojih jezikov pa ne zna; in prav zarad tega sam sebi veruje, da je jako učena glava. A slišali smo tudi, da svojih predmetov dobro ne pozna; vendar mu pri vsem tem nočemo zanikavati, da je res učen mož, kajti slišali smo tudi gorostaznost, da zna v nesmislu najti smisel.

»Tribune« je tožila v nekem dopisu s Koroškega, da tamošnji okrajni šolski nadzorniki ne znajo slovensčine, a tukaj pri nas na popolnem slovenskem Krasu se drzeva sprejeti nadzorništvo slovensčine nezmožen človek. To je lep kos arogance! In tako aroganten in strasten je povsod, kakor se nam je unisono pripovedovalo. Zató pa je tudi kot kolega tako malo čislal zarad teh »dobrih« lastnosti. Da bi se bil kot pedagog in dober učitelj uže izkazal, to poizvedeti se nam ni posrečilo, a povedalo pa se nam je, da je bil nekaj let vojak in da je dospel do Fünfrerja. Uganka je rešena! Vojašk je pedagog! Slekel je vojaško suktnjo, a ne vojaških navad.

Prav zato se mu ni čuditi in bi ga morali pomilovati, zarad njegovih nelepih manir. In prav zató hoče tudi on imeti zmerom prav, rectius, hoče biti nezmožljiv v marsičem, tudi v takih učiteljskih rečeh, kojih niti nikdar ni sam skušal. Vi ste ga tudi enkrat imenovali dobrega pedagoga, kar nočemo naravnost zanikati, a pomislite g. urednik, da je on mar le pedagog v teoriji, a da se potrebuje za deco in učitelje le bolj praktične pedagoge.

Ker se nam ne pozdeva, da ga uže ves svet pozna, kakor si bajé on sam misli, in ker ga še njegovi najbližnji kolegi in predstojniki po vsem dobro ne poznajo, naj mi bode dovoljeno, še nekoliko osvetliti ga. On sam res misli pri vsej svojej obskurnosti, da je uže po širokem svetu znan vsaj kot kak Pestalozzi ali Komenski ali Kebr, in ne pretiram, če izrekam, da on misli, da se ves svet, vsaj pedagogičski, mora okoli njega sukati. Spisal pa še ni ničesar! Res žalostna usoda, da ga niso še do sedaj po zaslugi ocenili in posadili na ministrski fotelj za uk in bogočastje ali ga vsaj naredili za dež. šolskega nadzornika in partibus, kakor niso še pozvali necega učitelja za okrajnega šolskega nadzornika za sežanski okraj, da bi potem bil vsi učitelji kraški, kakor je uže se ustil, pod njegovo komando. In če res njegovih zaslug za časa po zaslugi ne ocenijo in odlikujejo, bojim se zeló, da se svet velikege greha zakrivi ne le zarad tega, da bo morala nepoznana zatoniti tako učena in velika pedagogičska zvezda, temuč tudi zarad tega, ker se mu ne morejo zarad takega, nezasluzenega preziranja možgani zbloditi.

Konečno omenja dopisnik tudi žalostno stanje nemškega pouka na deškej in dekliskej nemškej šoli v Trstu. Pozvedeli smo, da so bile vse oblasti z napredkom vsigdar zadovoljne in so vse vselej pohvalno

o njem izraževale, da bi pa kak uradnik bil bolj kompetenten soditi o tem, nego predpostavljene oblasti, tega pa si ne dadé čitatelji tako z lahka natvesti.

Politični pregled.

Notranje dežele.

V seji poslanske zbornice dne 16. t. m. sta bila sprejeta proračun in finančni zakon za leto 1883 v tretjem čitanju. Za sprejem so glasovali vsa desnica, Coroninijev klub in Rusini, zoper sprejem vsa levica.

Potem se je sprejel zakon za polajšanje bode iz državnega zaklada v drugem in tretjem čitanju ter so dotične prošnje izročile vladi.

Predloga zastran lokalne železnice Črnovice-Novoselica se je brez debate potrdila.

Načelnik je nazadnje vožil vsem poslancem vesele velikonočne praznike ter izrekel, da jim prvo prihodnjo sejo po praznikih pismeno naznani.

Zadnje zasedanje je bilo precej viharno; levica je naskakovala ministerstvo z vsó silo, ali brez vspeha, v vseh naskokih je bila pobita. Zbor je delal marljivo, podalo se mu je šestdeset predlog in rešilo se osemindvajset, mej njimi več gospodarsko važnih. Dela je še mnogo, a z dobro voljo in ljubeznijo do domovine se sčasoma zmorejo vse težave i nastopijo boljši časi.

Nekateri dunajski študentje kažejo veliko termo. Poročili smo, da so se vedli na Wagnerjevem komersu veleizdajski. Zdaj pa so poslali vseučišskemu rektorju adresu, ki je v vladnih krogih zbudila veliko nevoljo. Ne da bi obžalovali nepatrijotično vedenje, tega ne, oni marveč naglašajo nemško svoje mišljenje. Rektor je sicer odgovoril, a odločne poudaril, da zahteva v adresi tudi zagotovilo avstrijskega patrijotičnega mišljenja. On se sklicuje na nekdanje »burschenschaft« in pravi, da so one stale za Boga, svobodo čast in domovino.

Pravda zoper dunajske socialiste, o kateri smo bili uže omenili, bliža se koncu. Na sv. Jožefa dan — na Dunaji ta dan ni zapovedan praznik — stavila je sodnja porotnikom 74 prašanj, glaseče se na rop, veliko izdajo, kaljenje javnega mira, tajne zveze itd. Ob poluenaštih je začel govoriti državni pravnik Pelsler ter je govoril do osme ure zvečer in predlagal, naj se kaznujejo zatoženi. V svojem govoru je rekel, da svet protresajočega socialnega prašanja ne rošijo sodniške obsodbe, sodnje kaznujejo le one, ki so kazni vredni. Strašna so sredstva, ki se rabijo za socialistične namene. Anarhični atentati na Ruskem, Nemškem, Irlandskem, Francoskem, Španskem in Italijanskem vgnjezdili so se tudi v Avstrijo. Revolucija ne rodé besede, ali počasi se na tihem pripravljajo in oznanjuje se umor in dinamit. Govornik naglašuje tudi zadnji dinamitni atentat v Londonu in revolucijske rabuke. Govor je poslušalce živo ganol.

Hrvatski rodoljubi so se začeli jako truditi, da se doseže porazumljenje mej Hrvatci in Srbi. To prizadevanje je največje hvale vredno, ker vsak pravi Slovan je iz vsega srca obžaloval, da mej Hrvatci in Srbi ni bilo tiste vzajemnosti, katera bi morala vladati mej brati, i katera je nam Slovanom tako krvavo potrebna ako hočemo dospeti do tistega vzvišenega cilja, kateri nam je Stvarnik sam postavil. Hrvatski rodoljubi so tedaj v očigled združenja granice s civilno Hrvatsko, to stvar v roke vzeli ter v ta namen ustanovili posebno društvo »Danica«, h kateremu pristopajo najodličnejše osebe mnogobrojno. — Hrvatje so z svojim rodoljubjem, marljivostjo in politično modrostjo dosegli sijajne vspehe, zato smo uverjeni, da pripelje »Danica« jasno solnce na srbsko in hrvatsko zemljo; žarki tega jasnega solnca bodo grelji tudi slovenske pokrajine. (Glej tudi prvi članek.)

Vnanje dežele.

Pripoveduje se, da bolgarski knez obišče črnogorskega kneza na Cetinji, vendar ni še določeno, kdaj se to zgodi.

Rumunski državni zbor je 16. t. m. sprejel promembe v ustavi ter se v saboto zaprl. Senat pa je vladi soglasno izrekel svoje zaupanje. Bratlanu je izrekel, da v šestih mesecih noben državljan o donavskem prašanju ne bo mislil drugače, kakor danes misli parlament in dežela. — V nedeljo pa je odpotoval kralj na Italijansko.

Znani Rigattieri je bil pred porotno sodbo spoznan kriv, da je pripravil državo v nevarnost, da jej tuja država vojno napové in vsled tega obsojen v triletno prognanstvo.

Anarhisti se vedno bolj gibljejo in delajo preglavico vladam in strah mirnim prebivalcem. Kolikor bolj so potihnoli na Ruskem nihilisti, toliko silnejše rujejo anarhisti v zapadni Evropi. V Parizu so zadnje dni zaprli več njihovih glavarjev; najhujše pa delajo Fenierji na Angleškem; namenili so se menda London razrušiti z dinamitom. 16. t. m. zvečer ob devetih je bil v Londonu grozen strah. Poslanska zbornica je imela sejo in govoril je Gourleo, ko nastane kar naglo strašen potres, kakor bi hotel parlament v zrak zleteti. Poslanci so prestrašeni skočili z sedežev in drli iz zbornice. In kaj je bilo? V bližnjem hiši, v kateri ima svoje pisarnice ministerstvo za lokalno upravo, užgali so — skoraj gotovo Fenierji — zaboj dinamita, ki je napravil grozne razvaline; na daleč in široko so se strle vse šipe in prebivalci so prestrašeni iz hiš drli; grom se je več milj daleč slišal, v parlamentu ste dve sobi popolnoma porušeni. Vsled tega so podvojili policijo pred parlamentom in ministrstvih in storile so se potrebne naredbe za varstvo javnih poslopij in magazinov. Hudodelci niso znani, vlada je razpisala 12.000 glv. darila za poročila, vsled katerih bi se hudodelcem prišlo na sled. Na mestu, kder so razvaline, vedno je na stotisoče ljudstva, ki je strašno preplašeno. Gladstone se je razjokal, ko je zagledal razvaline. — Fenierjem gla-

varja Rossa in Scheridan v Novem Jorku pa sta izjavila, da je ta eksplozija delo Fenierjev, predhodnica večjih početij.

V Saint-Etienne na Francoskem je bil v ponedeljek boj mej rudokopi in žandarji; 60 rudokopov je napadlo žandarje, ker so prijeli nečega rudokopa, ki je razsajal; žandarji so rabili orožje in enega delalca smrtno ranili. Razdraženost je velika.

Pariška prisilna sodnija je na dve leti ječe znižala obsodbo prve sodniške stopnje zoper vodje »Union Généralé, Bontoux in Feder.

Dopisi.

Iz Primorja 15. marcija.

O priliki letošnje budgetne debate se je iz ministrske klopi čestokrat narodna enakopravnost naglašala. Dejansko pa se je dozdej v tej zadevi prav malo in v nekaterih slovenskih deželah prav nič izpolnilo, in iz izjave, katero je ministerstvo za uk in bogočastje pri debati izreklo, nam je soditi, da se tudi ne misli za primorske Slovence v tem obziru iz lastnega nagiba kaj storiti. Pa prav tukaj na Primorskem, kjer se po mestih italijanči in po kmetih nemči, silno potrebne so radikalne reforme gledé jezikovnega prašanja, ako se hočemo grozečej še večje nezgodi ubraniti! Dokler pak bodo merodajne osebe tej deželi toliko nepotrebne in škodljivega delale, dokler iste iz Slovencev delajo renegate, s protekcijami pa narodu škodo, in dokler se bodo naše pravice pritožbe proti takemu samovoljnemu postopanju zavračale ali kofiscirale — ni se nam na Primorskem ugodnejšega položaja nadejati.

Vladi je sicer to slovenski narod do živega razžaljalode ravnanje nekoliko iz lastnega prepričanja, in nekoliko iz časopisov, iz resolucij naših poslancev in iz pritožeb občinskih zastopov znano — pa vendar ostaje vse pri starem. Neizogibljivi nastopki take neodločnosti so: Oberdankovanje, Vierthaler-jeve pogrogljive izjave in drugi drzoviti irredentarski čini, ki se na strmenje vseh miroljubnih državljanov in na veliko škodo države same ponavljajo.

Zakaj se nek ne izvrši nam v postavi zagotovljena in tolikokrat obečana enakopravnost?

Ko ne bi vedeli, da Bismark avstrijsko-nemške dežele uže za svojo lastnino smatra, in svojo železno roko tudi po slovenskih — nekdanj k nemškej zvezi spadajočih deželah, in posebno po Kranskej in Primorskej stezi; in ko ne bi vedeli, da se on pri vsakej priliki prizadeva Avstrijo na svojo civilizatorično naloge v Orijentu spominjati, in jo s tem vsaj moralno lično proti vsodu potiskati — verovali bi morali našim — sicer vrlim poslancem in drugim optimistom, ki nas vedno z boljše prihodnostjo tolažijo, da nam hočejo v primernejši dobi naše težnje po narodnej enakopravnosti vresničiti. Ker pa vsak dan vidimo, kako se dela nasprotnikom Avstrije v roke, moremo le še upati na previdnost onih krogov, v katerih ne more prevladati strast in kateri imajo poleg zvestih narodov največi interes za obstoj in srečo naše države.

Dostavak vredništva. Morali smo drugo prečrtati, ker predobro je znano, da stvari niso tako odvisne od tistih krogov, katere Vi dolžite. Notranja politika je denes taka, da sami naši poslanci morejo postopati jako previdno, ker vsak napačni korak bi utegnil škodovati dobri stvari. Da zastarelo načelo na Primorskem prej ali slej samo sebe pokoplje, tega smemo skoro gotovi biti; a pred vsem je potrebno, da se sedanja državno-zborska večina še bolj utrdi in da se volilna postava popravi v zmislu prava in svobode in k temu je treba časa in previdnosti, ker jeziček na tehtnici je jako občutljiv.

Zagorje dne 15. marcija 1883.

Čitali smo dne 3. februarja tega leta v št. 10 slavnege časopisa Edinosti dopis iz Prema, koji nekako merzi naše delovanje proti prodaji in odpeljavi vode Reke iz Bisterce v Trst, in dopisnik končuje s tem, da bode v priliki o tem še govoril.

Čakali smo do zdaj obširnejšega dopisnikovega poročila, in ker mu je stvar ostala v peresu, objavljam kakor poročevalec in nasvetovalec te reči tole: Ni dvoma, da bi stvar na pravem mestu ne bila, ampak ali se je tržiški magistrat zato kaj znebil ali ne, ni bila še doba, da bi bil dopisnik v svojej misli naš protest v koš metal. Stara pravljica je, da kedor hitro sodi, napak sodi. In ker se jaz nočem o tej reči spuščati z dopisnikom o obširni pogovor, omenjam vendar to, da je dokazano, da je tudi uže muha tako strupeno pičila, da je moral čvrst junak, ki se še za to menil ni, kasneje vendar vsled majhne živice mušjega strupa življenje končati. In da to še bolj temeljito dokažem, da se dostikrat čuje sem ter tja, da se eden ali drugi za eno ali drugo stvar ne meni, in nazadnje mu prav tista največ škoduje, za kar se niti znebil ni. Torej, ali se je za naš protest tržiški magistrat znebil ali se ni znebil, tega zdaj še nobeden dokazati nemore in še ni skrajna doba o tej stvari govoriti.

Dopisnik nas s tem tudi zavrača, da smo kar na svojo roko tebi nič, meni nič protest vložili zoper prodajo vode, kar je tudi istina, ali dragi moj, čitaj knjige, kaj je občinski odbor, za koga ima skrbeti, kako ima skrbeti za pravice občine, da se iste ne zapravljajo, onde bodeš brez dvoma brzo družega menenja, nego tvoj dopis meni. Ko sem prav jaz 12. marcija 1881 leta sprožil v seji občinskega odbora prvi menenje in moj predlog bil je tačas tak, da bi se naredila ena sama peticija na visoko zbornico drž. zbora zaradi enakopravnosti, rekel sem v svojem dopisu, naj bi dobično peticijo podpisali vsi občinski zastopi vse Kranjske, Štajerske in tako dalje, rekel sem tudi da delo bi bilo težavno, vendar ne tako, da bi se dovršiti ne moglo. Vsled tega začele so posamezne občine, vsaka na svojo roko pošiljati peticije na visoko zbornico državnega zbora, in mi nismo

zoper to nič imeli, ampak pritožili bil se bil, da se v take reči nič ni storilo.

Mismo tukaj prav zadovoljni, ako se vsi občinski zastopi združimo in vložimo vsi skupaj en protest zoper prodajo in odpeljavo vode Reke iz Bisterce v Trst in da bi se za tako delo težave kar mogoče zmanjšale, svetoval bi jaz, da bi se vsak politični okraj za sebe združil, in se umeje samo ob sebi, da bi se morali učiniti za izvršitev takega podjetja šodá, in da bi se stroški kolikor več mogoče zmanjšali, mislim, da bi zadostilo, ako bi se shoda udeležili sami županje in seljski županje (podžupanje); na takem shodu bi se ob ednem vse potrebno dogovorilo in storilo, nasvetoval bi tudi za politični okraj Postojna ta shod v St. Petru.

Stvar sicer ni še prav jasna, kaj se prav za prav godi v tej zadevi, ali vendar vsako dejanje ima objektivni namen, ter tudi to ni brez njega. Ako bi se to obistinilo, da bi se voda Reka Tržičanom prepustila, to bi osrečilo le majhno peščico posestnikov, mej kojimi se nahajajo tudi župani, in ti gotovo ne pristopijo na mojo stran, ker jim diši kaj družega, kakor mački pečena klobasa.

Torej kedor pošeno misli in želi, pristopi brez dvoma in podpiše z nami vred protest, s kojim protestom bi se tudi c. k. politič. oblasti opozorile. In gotovo je, da vis. c. k. vlada ne prezre splošnega menenja ljudstva, in ne bo le gledala na dve ali tri osebe, in ako se pa nobeden ne oglasi s tožbo ali protestom ali peticijo, tedaj bi se vikše c. k. oblasti ne vedle tako, kakor je v istini splošno menenje ljudstva; stara resnica je, da koga ne srbi, se ne praska, kder ni tožnika, tudi ni sodnika. Stavimo vse potrebno, potem se gotovo tržiški magistrat zmeni tudi za nastl Jakob Križnar.

Domače in razne vesti.

Cesarjev dar. Cesar podaril je občini Drenca v Kobaridskem okraju 200 gl. za napravo ceste.

† **Nj. ekselencija Andrej Golmajer**, pokneženi višji škof Gorški, umrl je, kakor smo uže poročili v zadnjem listu, v soboto ob 4 uri zjutraj za starostjo Rojen je bil 28. novembra 1797 v Radovljici, študiral je gimnazijo in teologijo v Ljubljani; ker so pa njegovi učitelji in višje osebe v njem spoznale nenavadne zmožnosti, poslali so ga na Dunaj v Agustinej, kder je bil promoviran za doktorja sv. pisma. Nekoliko let je bil potem dušni pastir na deželi, a kmalo poklican v ljubljansko semenišče za profesorja teologije in dogmatike, postal je kesneje vladni svetovalec pri deželnej namestniji v Trstu in po kratkem prebivanju tukaj poklican v ministerstvo za uk in bogočastje; uže leta 1854 ga je imenovalo Nj. Veličanstvo gorškim višjim škofom; leta 1855 je bil v Ljubljani slovesno posvečen in v juniju leta 1855 je imel svoj slovesni vhod v Gorico ter prevzel vodstvo škofije. Leta 1880 je obhajal 25 letnico svojega višjega pastirstva; ustanovil je leta 1858 malo seminšče v Gorici, katero se po njem zove »Andrea-num«. — V svojem postopanju je na vse strani kazal največji takt, in akoprem mu je enkrat od lahovov razdražena drhal hudo nagajala, vendar so ga visoko čislali in spoštovali vsi pametni in trezno misleči ljudje, tako sicer, da je užival velike simpatije k ljubju temu, da je prevzel nadškofijo po tistem svetem možu, Lušinu, na katerega vsak Gorčan še vedno misli z neomejenim spoštovanjem in ga imenuje svetega moža. — Ker so nam znane neke črtice iz njegovih mladih let, naj nam bode dovoljeno, da jih priobčimo. Rajnki višji škof je bil, ko je v Ljubljani uže obiskoval filozofijo, še vedno po kmečko oblečen; nosil je širok gorenjski klobuk; vsled česar so ga njegovi kolegi, mej katerimi je bil tudi imenitni Baraga, poznejši škof Cincinatski, večkrat za norca imeli; a on se je za nje malo menil, in sploh skoro vedno sedel pri svojih knjigah. — Bil je ne le izvanredno priden, temuž tudi jako nadarjen, tako da je bil na gimnaziji vedno mej prvimi. Nek star gospod, ki je bil sošolec njegov tudi za časa, ko so bili Francozje v Ljubljani in se je zvala ondota gimnazija »Lycée de Laibach« ter so na njej učili Vodnik, imenitni matematik Kalster, Valand, Dolničar in drugi učenjaki slovankega rodu, pravil nam je, da je rajnki višji škof uže v svojej mladosti kazal, da je poklican za kaj višjega, toliko se je on odlikoval od svojih sošolcev: — Pogreb rajncega višjega škofa je bil včeraj jako sijajen, kakor se to umeje. Duhovščina in verniki iz vse škofije so se ga vdeležili v velikem broju, tako sicer da je bilo v Gorici včeraj vse polno tujcev; pogreb se je vršil v veličanstvo in v najlepšem redu in to k ljubju neugodnemu vremenu.

Tržaške novosti. Peka Jožefa Bizjaka so včeraj tuji potepini napadli v Via del Bosco ter so ga nevarno ranili na glavi. Nenadoma napaden ni poznal nobenega napadnika. — V Via Torrente so v nekeje gostilni plesali na praznik sv. Jožefa nekateri fantje; a kar nakrat nastane mej njimi zaradi ljubosumnosti hud prepir in tepež, ki je nehal s tem, da je ostal en mladenec nevarno na glavi ranjen na tleh in da so ga morali odnesti v bolnico. — Včeraj je bil nek Jernej St. iz Barkovelj za mesnicami napaden nenadoma po nekem fakinu, kateri mu je zabodel nož v vrat ter ga tako hudo ranil, da so ga morali v nezavesti odpeljati v bolnico. Napadnika niso ujeli. — Na praznik sv. Jožefa je zopet prišlo iz Aleksandrije 64 egipt. žendarmov, večinoma Primorcev, katere je ondota vlada po kratkem službovanji odpustila iz službe.

Duhovniške zadeve. Č. gosp. Anton Urbanac, k. p. v Plavji, imenovan je župnikom v Mompjanu; č. g. Mat. Cimerman, župnik v Gradišči, stopil je v pokoj; v. g. Miha Jagodec, kaplan v Rojani, odpovedal se je kaplaniji v Trebčah, katero mu je

podelil pred kratkim tržiški mestni svet. **Is bogoslovnice** je izstopil g. Alojzij Čerňič, a v njo sprejet bil g. Janez Kovač. — Po poročilu »Naše Sloge« so si **Buzetčani** izvolili za župnika č. g. Antona Kalaca, ondotnega administratorja.

Velečestiti gospod Jurij Jan, dekan v Dolini in obče spoštovani rodoljub, postal je častni kanonik, h kateremu odlikovanju mu čestitamo mi presrečno, kakor bode v obče slovenski narod to odlikovanje pozdravljaj z velikim veseljem.

Imenovanja. Predsednik ministerstva je imenoval je g. Ivana Lasiča c. k. inženirjem za državno stavbarstvo na Primorskem; finančni minister pa je imenoval g. Karola Vervega višjim računarskim svetovalcem in vodjem računarskega oddelka finančnega vodstva v Trstu.

Imenitni gost. Denes imamo mej seboj slavnege hrvatskega pesnika, polkovnika viteza **Trškoga**, svaka rajncega dr. Lavriča.

Svaritevi! Izvrsten ročoljub nam piše od sv. Jakopa: Svarite naše okoličanke in druge kmetice iz bližnjih vasi, posebno krušarice, pred prejemanjem ponarejenega denarja. Zopet so mej ljudstvom ponarejene dvajsetice, ki se razločijo le o tem, da so nekoliko tanjši in nekoliko rumene barve. V petek 16. t. m. se je pripetilo, da je ena teh krušaric dobila za kruh tako ničvredno dvajsetico, in čujte — nastopkov! Žena je dvajsetico posodila drugej, in ta jo je dala mitničarju na istrske cesti, ki jo je tudi zmenjal; ali koj potem ko se je žena od njega ločila, spoznal je ta slab denar i terjal družega. Na to pride policija i obedve zapre. Ženske pozor!

Policijsko. Vkradli so včeraj v Kadinu nekemu krčmarju zlatnine za 250 gl. — V cerkvi Sv. Antona novega so vkradli navadni žepni tatovi nekemu gospodu eno uro s zlatno verigo in enej gospi možnjico, v katerej je bilo 6 gl. in en zlat prstan. V nedeljo zvečer so odprli tatovi magazin nekega trgovca v kolodvorski ulici ter odnesli eno uro v vrednosti 8 gl. — Malih tatvin se je zgodilo čez praznike še prav mnogo in policija zapira je tudi več pijancev zaradi razsajanja po ulicah.

Vabilo k veselici, katero priredi Sežanska čitalnica dne 1. aprila v prostorih gosp. vitez Scaramanga. Spored: 1. Iv. pl. Zajec: »Kolos«, zbor; 2. Govor ...; 3. Wendler: »Večerna«, čveterospespeva »Proseški kvartet«. 4. M. Vilhar: »Ljudmila«, deklamacija; 5. A. Hajdrih: »Cerkvica«, čveterospes, peva Proseški kvartet. 6. J. Kocijančič: »Spoved«, poluzbor, peva zbor. 7. J. Aleševc: »Eno uro doktora«, burka v enem dejanji. 8. Ples. — Pri plesu svira 14 mož izborne vojaške godbe c. k. pešpolka navodjovoda Albreht. Vstopnina je za osebo 70 kr. Začetek točno ob 8. uri zvečer. Ker je čisti dohodek veselice namenjen v blag namen, vljudno vabi k mnogobrojnej vdeležitvi veselični odbor.

Čitalnica brezoviška bode imela dne 26. t. m. na velikonočni ponedeljek — popoludne **zbora**, h kojemu vljudno vabi vse one, koji so se do sedaj v društvo vpisali, in druge, koji še žele društvu pristopiti. Na dnevnem redu bode **branje pravil** ter **volitev odbora**. Za začasni odbor **Peter Meloveček**, tajnik.

Občinski tajnik Kaspar Gladič v Karmínu, pobegol je ponoči od nedelje na ponedeljek z občinsko blagajnico, najbrže v blaženo deželo.

Gospod profesor Šimon Rutar, obče poznani slovenski pisatelj in zgodovinar, postal je krajni šolski nadzornik za mesto in občino spletsko, kar kaže, da so naši poštenjaki spoštovani in priljubljeni tudi mej Hrvati.

Goriški »gospodarski list« je prinesel v zadnjem šte. te le sestavke: 1. O nekaterih vinskih boleznih. — 2. Žveplenosokislo apno. — 3. O sadnih divjakih. — 4. Svetovna vina. — 5. Oskrbovanje sadosnoga drevja. — 6. Kmetijske drobnosti. — 7. Krompirjeve bolezni.

Zarad pomanjkanja prostora odložili smo denes nadaljevanje članka »Državni zbor« do prihodnje številke, katera bode imela prilogo našim čitateljem za velikonočne pihu.

Rothšild. Pariški časnik »Fabric« označuje »Rothšilde« tako le: Finančni kralj Rothšild nema nobenega osobnega (krstnega ne moremo reči, ker ni krščen. Uredn. Ed) imena; vse enako je, ali se imenuje Alfons, Gustav ali James; on ni osoba, ampak mož svoje betve. Rothšild ima rodbino, a domovine nema. Bodi Francoz, Nemec, Poljak ali Turek, pred vsem je Rothšild, i njegovo rodoljublje je le v tem, da uleče največje dobičke iz tiste narodnosti, h katerej po naključji spada. Če pa ima kaka sočutja, potem so ta nemška; Nemčija je druga njegova zibel. Njegovo vshodišče je Frankfurt, njegov cilj vsa Evropa. Kakor velikanska pošast zlatimi sesali steza svoje tipalnice iz Berlina v London, Pariz, Neapel, Madrid in oklepa vse, da vse izsesa. V Parizu ima svoje središče, ker mu v Parizu obrt, s katero se peča, največ nese. Rothšildu zatró vse, kar jim je nevarno, oni drže besedo, če jim nese dobiček, oni besedo prelomijo, če jim nalaga bremena; tako izročilo imajo Rothšildu.

Knez Gorčakov in ruski zakoni. Knez Gorčakov, ko je bil še mlad, vprašan, kaki zakoni naj se na Ruskem uvedo, odgovoril je: Kitajski. Strme so ga vprašali: zakaj? In on je rekel: Zato, ker ne kaznujejo le hudodelstev, temuž plačujejo tudi dobra dela.

Največjo brado na svetu ima neki Adam Kirpen v Chicagu. On meri 5 čevljev in 11 palcev ter ima zdaj 66 let. Z svojo brado si je pridobil precejšnje bogastvo i še zdaj prodaja svojo fotografijo. Njegova brada je dolga dvanajst čevljev. Kadar gre na sprehod, zavje si jo okoli vratu.

Antiliberalni potres. V prvih dneh meseca januarja je bil v Pekingu i na severnem Kitajskem hud potres. Vsled tega je šel z vsemi dvorniki cesar v svetišče, posvečeno bogu Zmaju, ki po mitivi

**Kitajcev dela potrese, temu bogu darovat in svečeni-
kov prašat, zakaj je ta bog zdaj tako srdit. Svečeniki
so odgovorili, da se bog Zmaj ne srdi na cesarja,
ampak na njegove uradnike, ki vedno delajo reforme
in s tem širijo nrave i navade tujcev. Dva dni poz-
neje uže je objavil pekingski uradni časnik cesarjev
proglas, v katerem se uradnikom zaukazuje, naj re-
forme le počasi uvajajo, nikakor pa naj jih ne širijo
z silo, da se bogovi v prihodnje ne bodo več jezili in
tresli naše države podstav.**

Gospodarske in trgovinske stvari.

Kmetiška pisma.

(Dalje.)

Ker je pa zemlja le malo časa brez gnoja rodila
treba je bilo z povišanjem orane zemlje tudi skrb za
potrebni gnoj povišati. Treba je bilo vedno več
vprežne, in tudi ne vprežne. molzne in klavne pitane
živine rediti, to pa ne več na paši v »pusti«, kjer je
živina gnoj skora brezkoristno raztresala, ampak doma
v hlevih, kder se je gnoj nakupičeval. Kolikor več
posla se je oralu — plugu, drevesu odmeravalo, tem
bolj se je morala živinoreja, ako tudi nolens volens-
koncentrirati tako dolgo, dokler ni postala iz nek-
danjega, če uže ne skora edinega, pa vendar prvega
izdatnega vira gospodarskih dohodkov; v prvi vrsti
skora le potrebno gospodarsko zlo ali: »das nothwen-
dige landwirthschaftliche Uebel«, kakor se nemški
kmetijski narodni gospodarji o dandanašnji »moder-
nej« živinoreji radi izražujejo. »Pusta, tista nekdanja
kmetijsko romantično ogerska pusta, postajala je vsled
tega od do dne manjša, in ko se je konečno z po-
močjo sopara uže celo orati, sejati, žeti in mlatiti
pričelo, izginola je večinoma popolnoma s pozorišča.
Prvotne »puste« je dandanes na Ogorskem uže težko
dobiti, ona obstoji le po imenu, tako rekoč historično;
kajti tam, kder je, recimo še pred 80—100 leti, prosti,
živinja veseli »čikuš«, »juhaš« ali »guljaš« čede svo-
jega gospodarja pasel, ter v smislu »veselega pastirja«
našega slavnega S. Gregorčiča, mej družimi more-
biti tudi takole pel:

Ne, palice svoje pastirske
Za žezlo kraljevo ne dam,
In rajši, ko krone cesarske,
Cveticke na glavi imam.

tam nahajamo danes bolj ali manj solidno zgrajeni
gospodarski dvor, obstoječ iz stanovanja oskrbnika
ali gospodarja samega, kateri obdajajo obširni hlevi
za vole, krave, konje, stanovanji za hlapce in de-
lalce, z shrambami za žito; dalje nekoliko bolj odda-
ljeno so velikanske kope krme in slame, okoli vsega
tega pa je toliko in toliko stotin ali tisočin oralov
najlepših njiv. Na mestu nekdanje slabe puste paše,
nastalo je poljedelstvo naslonjeno na živinorejo, ka-
tere pa po vsem tem ne moremo in ne smemo več
potrebno gospodarsko zlo, marveč mogočni gospodar-
ski faktor imenovati, kajti zdavno uže se je na Oger-
skem takole sklepalo: ako se more uže zaradi gnoja
živina rediti, redi naj se pléme, katero ne daje le
močnih in dobrih vprežnih volov, temuč tudi dobre
molznice, in sploh velike, teške, lahko opitljive ko-
made. Ovce se rede le tam, kder je zemlja za polje-
delsko izkorist preslaba, to tim bolj, ker je za-
radi amerikske konkurence cena volni tako padla,
da se reja finovolnatih ovac v Evropi uže skora ne
izplača. Konje redé, večinoma v rédnih kobilarstvih.
Da se more pa živina rediti, umno rediti, treba je
pičo, krmo, na delanem, oranem svetu pridolovati, in
da se gospodarstvo še boljše sploča, treba je na njem
ne le pridolovati žito, temuč tudi druge prometne dra-
gocene rastline, kakor oljate, predivnate, sladkorne
alkoholne itd. ter jih tudi doma, ali pa vsaj v bližini
v dražje kmetijsko tehnične izdelke podelavati, to
zato, da dotični odpadki gospodarstvu, to je živino-
reji ostanejo. In vse to je dandanes na Ogorskem,
s kratka: kder je pred 80—100 leti še najekstenziv-
nejše gospodarstvo vladalo, tam vlada dandanes uže
večinoma najintenzivnejše gospodarstvo, »moderno
kmetijstvo«.

V izgled dandanašnjega ogerskega modernega
kmetijstva ali gospodarstva hočemo podati p. t. čita-
teljem popis grajščine njegove c. kr. visokosti nad-
vojvoda Albrehta, Bélye imenovane. Ta popis bode
pa le bolj kratek, najpoglavitejše točke gospodarstva
obsegajoč, kajti ako bi ga hoteli vse natanko popisati,
dosegel bi popis obseg debele knjige, ker knjiga ima
304 strani, iz katere mi ta popis zajemamo in katere
se i. krole zove: »Die Herrschaft Bély«, ein ungarischer
Grossgrundbesitz Sr. kaiserl. Hoheit, des Erzherzogs
Albrecht. Herausgegeben durch den Ungarischen
Landes-Agrikultur-Verein in Budapest.

(Dalje prihodnjič.)

Tržno poročilo.

Kava — nespremenjeno stanje, cene trdne. —
Siačkor v veliko boljšem obrajtu, cene so poskočile
za 1/2, gld. in utegnejo še poskočiti. Olje in sadje brez
spremembe. — Petrolje. V Ameriki so cene zdatno
poskočile, vsled česar stoji danes tukaj cena uže na
11 gld. — Vse drugo blago brez zdatne premembe.

Borsno poročilo.

Borsa jako animirana, kurzi trdni in rastoči.

Dunajska borsna

dne 20. marcija.

Enotni drž. dolg v bankovcih	78	gld.	20	kr.
Enotni drž. dolg v srebru	78	»	50	»
Zlata renta	97	»	85	»
5% avst. renta	92	»	95	»
Delnice narodne banke	832	»	—	»
Kreditne delnice	311	»	50	»
London 10 lir sterlin	119	»	55	»
Napoleon	9	»	48	»
C. kr. cekini	5	»	64	»
100 državnih mark	58	»	45	»

Lastnik, društvo »EDINOST«. — Izdatelj in odgovorni urednik: JOSIP MILANIC.

Poslano.*

Ko gosp. F. V. v Kropi v svojem, pojasnilu v »E-
dinosti« št. 20. od 10. t. m. zopet nam sovraštvo, neresnico
in trošenje laži po svetu predbacivati in sebe nekako
oprati hoče; zdi se nam potrebno, da mu ob kratkem
odgovorimo, da ne bode svet o nas more biti krivo sodil.
Vi g. F. V. priznavate sami v svojem pojasnilu, da
je gosp. B. Schuler (od stranke X) plačal one nesrečne
švelarje tedajnemu (leta 1877 umrlemu) županu J. J.; a tudi
priznavate, da ste dobili od njega denar za delalce pri
kamenji in apnenci. Ali pa morčbiti ni bil to isti denar,
kojega je gosp. B. Schuler za švelarje plačal? Zakaj nam
niste v svojem pojasnilu povedali, koliko denarja ste pre-
jeli? Ako ste pa denar prejeli in z njim pri delalcih ma-
nipulirali, se li to ne pravi ga v varstvu imeti?

Vi pravite tudi, da je imel župan račun natanko za-
pisan; kar tudi mu radi verjamemo, kajti onega župana
(kateri pa ni bil iz mej onih dveh exžupanov, koja sta
bila v »E-dinosti« omenjena) smo imeli tudi mi za pošte-
njaka, in želeli bi, da bi bili vsi taki. Prav čudno se nam
pa vendar zdi to, da se stranka y, kadar je kaj speče,
tako rada, naj si bode pri sodnji, ali pa drugej, za rajne
mrtnice skriva. Kaj ne, oni ne morejo več govoriti in resnice
razodeti.

G. F. V. zdaj vam pa stavimo to le prasanje: Ako
ste dobro znali, kar sami pravite, da je imel rajni župan
J. J. vse račune natanko zapisane, zakaj pa niste onega
dopisnika v »Slov. Narodu« o tem poučili, kako da stvar
o švelarjih stoji? Vsaj ste o onem dopisu in njega vsebini
gotovo dobro znali, ko ste uže 6. svečana, toje en teden
pred v gostilni M. J. grozili se, kako »Slov. Narod« stranki
X pod nos dá. To kaže, da ste tudi vi, ako ne direktno,
pa vsaj indirektno pri ovem dopisu delovalji. Zakaj ste
pustili stranki X krivdo za one švelarje naložiti, ko ste
vendar znali, da je nedolžna? (Iz ljubezni do bližnjega,
kaj ne?) Ali ni bila vaša dolžnost, to pojasniti?

Kar pa zadeva od vas omenjeni cegel in les, nam ni
treba odgovarjati, ker o teh rečeh do sedaj še nikder
omenjeno bilo ni.

Ker nam z svojim pojasnilom niste ničesa ovrgli in
dokazali, da bi vas treba bilo opravičevati, marveč prav
nasprotno potrdili, da ste imeli z onim denarjem opraviti,
zavračamo odločno vse ono sovraštvo, prikrivanje resnice
in trošenje laži po svetu na vas nazaj, dokler nam tega
ne dokažete, česar nas dolžite; ob enem pa tudi vse, kar
je »E-dinost« v listu št. 16. in 17. prinesla kot istinito
potrjujemo.

V Kropi dne 14. sušca 1883.
V. K., Z., C. P., I. svet. B. Š., II. svet, A. S., III. svet.

Razglas.

Vsled sklepa občinskega zbora od 10. t. m. raz-
pisana je služba občinskega zdravnika v
Materiji z letno plačo 600 gld. in vožnjo od-
škodnino letnih 100 gld. prejemši iz občinske bla-
gajnice v mesečnih obrokih naprej, ter s prostim sta-
novanjem 2 sob in imajoč zdravnik pravico lastne
lekarne. Natančnejji pogoji se zvedó ustmeno ali pi-
smeno pri podpisaneju.

Prošnje za to službo s prilogo v smislu § 8 po-
stave 19. marcija 1874 in dokazom zdravniške spos-
obnosti naj dotični gr. prislilci blagovoljno do 31.
marcija 1883 pri podpisaneju vložiti.

Občinsko glavarstvo v Materiji 14. marcija 188.
Obč. glavar:
Kastelic.

Prva istrska voščarna

v Rovinju.

odlikovana na razstavah v Gradcu v letu 1880 in v
Trstu v letu 1882.

Priporočamo vel. čest. gospodom župnikom, č.
cerkvenim društvom in drugim pobožnim zavodom,
kakor tudi gosp. trgovcem naše izdelke iz voska od
bučel, katerega ponujamo po sledečih cenah:

- I. vrsta. Velikonočne velike sveče (naša poseb-
nost) naslikane na olje, okrašene se zlatom, srebrom
in s podobami sv. pokroviteljev . . . Kilogr. gld. 3.—
- Sveče, duplirje, velike sveče itd. » 2.—
- II. vrsta » 1.65
- III. vrsta » 1.40
- Slabša vrsta, sicer blago lepo na videz » 1.20

NB. Te cene se razumejo v Rovinju, blago zaco-
lano; povojilo (embalaža) račun se po ceni kar stane.
V zameno se jemlje naravni vosek in voščeni od-
padki po dobrih cenah.

12—5 Figli di Antonio Artusi.

Čudodelni plašter (cerot).

Ozdravi temeljito vsako rano, bodisi še tako zastarana
in kronična in tudi take, ki so se uže spremenile v raka,
ustavlja še tako močan glavobol, vse bolečine živcev in
revmatizma v zglobah, čudodelno pomaga v bolečinah ma-
terinskih i. t. d. 50 letna akušnja z izvrstnim uspehom,
kakor razvidno po neštevilnih pričaljih, katere se morejo
pokazati vsakemu — dobiva se le v lekarni
(10—7) Rovis, Corso št. 47.

*) Za spise pod tem naslovem je uredništvo le toliko
odgovorno, kolikor mu dotični zakon veleva.

SLOVENC!

Velikonočni prazniki se bližajo!

Podpisani pa je preskrbel v ta namen okusne
krače, domače blago, fine tržaške pince, izvrstne gi-
banice (Presnice), fino domačo moko in vse potrebne
stvari za praznike ter se priporoča našemu občinstvu,
kateremu bo točno in ceno stregel

Ivan Jajčić,
Belvedere št. 43.

6—6

LA FILIALE IN TRIESTE

dell' I. r. riv.

Stabilimento Austriaco di credito

per Commercio ed Industria.

VERSAMENTI IN CONTANTI

Banconote:

3 1/2 % annuo interesse verso preavviso di 4 giorni
3 1/2 % » » » » » 8 »
3 1/2 % » » » » » 30 »

Per le lettere di versamento attualmente in circolazione,
il nuovo tasso d'interesse comincerà a decorrere dalli
27 corrente, 31 corrente e 22 Novembre, a seconda del
rispettivo preavviso

Napoleoni:

3 % annuo interesse verso preavviso di 30 giorni
3 1/2 % » » » » » 3 mesi
3 1/2 % » » » » » 6 »

Banco Giro:

Banconote 2 1/2 % sopra qualunque somma
Napoleoni senza interessi

Assegni

sopra Vienna, Praga, Pest, Bruna, Troppavia, Leo-
poli, Lubiana, Hermannstadt, Innsbruck, Graz,
Salsburgo, Klagenfurt, Fiume Agram, franco
spese.

Acquisti e Vendite

di Valori, divise e incasso coupons 1/2 % prov-
vigione.

Antecipazioni

sopra Warrants in contanti 5 % interesse annuo franco
di provvigione.

Mediante apertura di credito a Londra 1/2 %
provvigione per 3 mesi.

* Effetti 6 % interesse annuo sino l'importo di 2000
per importi superiori rasso da convenirsi.

Trieste, 1 Marzo 1883. (33)

The Singer Manufacturing & C.

New-York.

Ako se plati vsak teden samo

eden goldinar

dobi se

Originalni

Singer - jev šivalni stroj,

in to brez povišanja cene.

Poročstvo se daje za pet let, poduk na
domu brezplačno

G. NEIDLINGER,

generalni agent

V Trstu, Corso, palača Modello

Šivanke za Singerjeve šivalne stroje komad

3 hr. in tucat 30 hr. (13—19)

Neprevarljivo!

Znesek dobi vsak precej
nazaj, pri katerem nema
uspeha moj sigurno delajoč

Roborantium

(sredstvo za rast bra-
de). Prav tako sigurno
dela proti pleševosti
in izpadanja las. Uspeh
garantiran, ako se več-
krat rabi. Odpošilja se
v originalnih stekle-
nicah po f. 1. 50 in
steklenicah za posku-
šnjo po f. 1.— po
V Trstu pri Pavlu Rocca.
J. Grölich v Brnu (Brünn.)
Nobena prevara! 10-8

Suhe gobe!

Ako ima kedo na
prodaj lepo posušenih,
ne piškavih gob, naj
pošlje uzore, naj na-
znanji koliko jih ima
in po kaki cenji jih da,
pod sledečem naslo-
vom.

Upravništvo »E-dinosti«
za A. B. v Trstu.

Suhe gobe!

OBJAVA.

Prvo Sremsko vinarsko delniško društvo v Iloku

pooblastilo je podpisaneja za prodajo vina in slivovke odlikovanih na raznih svetovnih
razstavah, kakor zgoraj. Kedor želi vzeti na veliko, naj se obrne na podpisaneja, a na malo (v
botiljah), v trgovino Ant. Papatotti via S. Antonio 4.

3—3

Gj. Vučković.

- Razstava 1873 Beč zlata kolajna,
- 1875 Novisad zlata kolajna,
- 1876 Szegecin zasluzna kolajna,
- 1878 Szegecin uspomena kolajna,
- 1876 Klosterneuburg castna kolajna,
- 1877 Theresiopel zlata kolajna.

- Razstava 1877 Prag državna nagrada,
- 1877 Linz za castna kolajna,
- 1878 Paris zlata kolajna,
- 1878 Stuhlweissenburg zlata kolajna,
- 1878 Bistritz zasluzna kolajna,
- 1882 Trst zlata kolajna.

Novi tiskarna pod vodstvom F. HUALA v Trstu.